

Cezary Obracht-Prondzyński

"Zapiski kaszubskie, pomorskie i morskie", Gerard Labuda, Gdańsk 2000 : [recenzja]

Acta Cassubiana 2, 391-392

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

muzeum w latach 1973-1999, wykaz muzealnych wystaw czasowych w tych samych latach oraz zestawienie wszystkich pracowników muzeum. Wszystkie te materiały są pierwszą tak pełną prezentacją działalności i historii muzeum, i na tym polega ich wartość. Dają one także okazję poznania, na czym polega praca muzeum, bowiem najczęściej, zwiedzając sale muzealne, nie zdajemy sobie sprawy, ile przykładowo trzeba włożyć wysiłku w opracowanie i przygotowanie wystawy, na czym polega praca muzealnej „kuchni”, czy wreszcie czym zajmują się pracownicy muzeum (są tu także teksty o realizowanych przez pracowników projektach badawczych poświęconych przemianom ludnościowym na Ziemi Bytowskiej po 1945 r., zjawiskom związanych z tzw. medycyną ludową czy ze zmianami w wyglądzie współczesnej wsi kaszubskiej).

Oprócz tekstów poświęconych muzeum jest zamieszczony jeden artykuł o dawnym folklorze Ziemi Bytowskiej Magdaleny Bonowskiej.

Jeśli idzie o stronę graficzną, to trzeba podkreślić ciekawy dobór zdjęć, choć szkoda, że jest ich jednak tak mało. Z drugiej strony redakcja będzie jeszcze musiała popracować nad stroną graficzną i układem pisma.

Gerard Labuda, *Zapiski kaszubskie, pomorskie i morskie*. Wybór pism, Gdańsk 2000, wyd. Oficyna Częc, ss. 500

Każda nowa książka prof. Gerarda Labudy wzbudza zrozumiałe zainteresowanie wśród czytelników zainteresowanych historią i kulturą Pomorza. Jest przecież Profesor nie tylko nestorem polskich i pomorskich historyków, ale także najwybitniejszym znawcą naszych regionalnych dziejów.

Wydany w 1996 r. zbiór szkiców pt. *Kaszubi i ich dzieje* stał się szybko czytelnicznym bestsellerem. Nie powinno to zresztą dziwić, zważywszy na mylący nieco tytuł, pod którym czytelnicy spodziewali się, że dostaną pierwszą syntezę dziejów Kaszubów. Tak jednak nie było, a obiecana historia Kaszubów jeszcze nie została przez Profesora napisana. Jednak czytając jego różne rozproszone dotąd szkice, możemy obcować nie tylko z najlepszym piórem historycznym, ale także obserwować proces przybliżania się do powstania dzieła, o którym sam Profesor mówi, że jest jego największym zobowiązaniem i długiem wobec swojej małej ojczyzny.

Najnowszy zbiór szkiców pod wymownym tytułem *Zapiski kaszubskie, pomorskie i morskie* zawiera 26 różnej wielkości i formy tekstów, pogrupowanych w czterech działach.

Całość zaczynają zapiski morskie, w których znajdziemy m. in. teksty o „rzekach w dziejach narodów”, o „morzu w kulturze Słowian” czy też o „kul-

turze morskiej w dziejach społeczeństwa". Z lektury tych szkiców, które powstawały w różnych okresach i przy różnych okazjach, możemy wywnioskować, że stopień przywiązania Polaków do morza był odwrotnie proporcjonalny do znaczenia, jakie morze miało w naszych dziejach. Prawdą jest to, że narodem morskim nie byliśmy, a dodajmy do tego, że ostatnio jakby świadomość morskości i kultura morska jeszcze podupadły. W jakiejś mierze w takim razie naturalnymi strażnikami kultury i orientacji morskiej stają się Kaszubi i nieliczne, ale jakże znaczące postaci z naszej historii związane z morzem, jak choćby E. Kwiatkowski.

Druga część to zapiski pomorskie, gdzie zamieszczono siedem szkiców, dotyczących głównie okresu średniowiecza. Wśród tych szkiców szczególnie wart polecenia jest szkic o chrystianizacji Pomorza w X-XIII stuleciu.

Część trzecia, obejmująca sześć szkiców, została poświęcona problematyce kaszubskiej. Jest tu szkic o kulturotwórczej roli Wejherowa, o *Historii Kaszubów* Aleksandra Majkowskiego, o literaturze kaszubskiej itd.

I wreszcie część ostatnia zawiera „*zapiski o twórcach ... i o sobie*". Jest tu np. obszerny szkic o książce *Ziemia gromadzi prochy* i jej autorze Józefie Kisielewskim, książce jakże ważnej dla poznania tragicznych dziejów Pomorza Zachodniego i całych Kaszub, książce, w której znajdują się refleksje także dotyczące naszej ziemi (autor odbył w latach 30. podróż śladami słowiańskiej przeszłości i teraźniejszości Pomorza, z czego powstał fascynujący reportaż). Są wspominki Profesora z lat dzieciństwa oraz trzy bardzo interesujące wywiady, które warto przeczytać dla lepszego zrozumienia myśli i drogi życiowej tego wybitnego historyka.

Książka zawierające tak różne szkice układa się jednak w pewną całość, pokazując, że dziejów morza, Pomorza i Kaszub nie da się rozpatrywać z osobna. Niemal każdy ze szkiców został także opatrzone przez autora uwagami współczesnymi, zawierającymi np. nowe ustalenia naukowe lub też wskazówki bibliograficzne.

Jan Perszon, *Na brzegu życia i śmierci. Zwyczaje, obrzędy oraz wierzenia pogrzebowe i zaduszkowe na Kaszubach*, Pelplin 1999, wyd. Towarzystwo Naukowe KUL, ss. 620, mapa, 64 fot.

Bardzo gruntowna i potrzebna rozprawa dokumentująca często odchodzące już w zapomnienie obyczaje związane z szeroko pojętą sferą obrzędowości tanatycznej. Powstanie tej książki poprzedziły lata badań terenowych realizowanych przez ks. J. Perszona, wykładowcę KUL-u, a obecnie probosz-